DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.51648>

Authenticity process is conducted by

Makale Türü: Araştırma makalesi

Geliş Tarihi: 04-06-2021

Kabul Tarihi: 25-09-2021

On-line Yayın: 31-10-2021

Article Type: Research article

Submitted: 04-06-2021

Accepted: 25-09-2021

Published Online: 31-10-2021

Atıf Bilgisi / Reference Information

Gürel, D. (2021). Sosyal Bilgiler Dersinin Özel Amaçlarının Gerçekleşebilirliğine Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Journal of History School*, 54, 3323-3348.

SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN ÖZEL AMAÇLARININ GERÇEKLEŞEBİLİRLİĞİNE YÖNELİK ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ¹

Davut GÜREL²

Öz

Bu çalışma ile uygulamada olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçlarının programın içeriği odağında gerçekleştirilebilirliğinin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını, Bartın ilinde devlet okullarında çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinden basit seçkisiz yönteme göre belirlenmiş farklı kıdem yılına sahip 38 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan özel amaçlar odağında hazırlanan 18 soruluk bir değerlendirme formu, öğretmenlerin demografik bilgilerini elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen 4 soruluk kişisel bilgi formu ve öğretmen görüşlerinin alındığı 5 soruluk bir görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada toplanan veriler analiz edilirken tematik ve betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Çalışmada ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde araştırma grubunda yer alan öğretmenlerin 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın amaçlarının programın içeriğinin, programın amaçlarını gerçekleştirmek için uygun olduğuna inanmaktadır. Ayrıca, öğretmenlerin velilerden pek çok konuda bir beklenti içinde olduklarını göstermiştir. Buna göre veliler özellikle çocuklarına iyi örnek olmaları, onlara gereken ilgiyi göstermeleri, okulda öğrenilenlerin gerçek hayata

¹ Bu Makalenin etik kurul onayı Bartın Üniversitesi'nde 2021-SBB-0210 sayı ve toplantı numarası ile alınmıştır.

²Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, gureldavut@gmail.com, Orcid: 0000-0003-2309-9202

aktarılması için öğrencilere yardımcı olmaları, okulla ve öğretmen ile iş birliği yapmaları, milli değerlerin aktarılması için daha fazla sorumluluk almaları ve sosyal bilgilerin önemli bir ders olduğunu düşünmeleri gerektiği gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Öğretim Programı, Öğretmen Görüşleri, Program Geliştirme, Durum Çalışması

Teacher Opinions About the Realizability of Specific Goals in Social Studies Class

Abstract

The purpose of this study is to evaluate the realizability of specific purposes of the social studies curriculum in the scope of the program content. Social studies teachers' views are taken into consideration about the realizability of the program and the evaluation process is based on these views. The case study design is used in the study, which is based on the qualitative research method. The study group of the research includes 38 social studies teachers working in public schools in Bartın. An evaluation form, including 18 questions prepared for evaluating specific goals in the 2018 social studies curriculum, is used in the research. In addition to this, a personal information form, including 4 questions, is developed by the researchers, and used for collecting the demographic information of teachers. Interview form including 5 questions to determine the teacher opinions about the purposes of social studies class is also conducted. Descriptive analysis and thematic analysis techniques are used to analyze the data obtained from the research. When the findings obtained from the study are analyzed, it is determined that teachers in the research group believe that the 2018 social studies education program is proper for the realization of the goals. According to the findings, social studies teachers believe that parents should set good examples for their children, show them the interest they need, support, and help their children relate the knowledge they obtained at school with daily life, be in cooperation with teachers and school, take more responsibility to teach national values and should see social studies as an important lesson.

Keywords: Social Studies Class, Social Studies Curriculum, Teachers' Views, Developing Curriculums, Case Study

GİRİŞ

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ilköğretim düzeyinde uygulanmakta olan bir öğretim programıdır. Temel amacı ise toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, değer ve tutumlara sahip iyi ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmektir (Erden, ty, s.8). Sosyal bilgiler dersinin ortaya çıkış süreci değerlendirildiğinde de temel nedenin vatandaşlık eğitimi olduğu görülür. Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) kurucusu Benjamin Franklin gibi önemli

isimler, öğrencilerde vatanseverlik ve milliyetçilik duygularını geliştirecek bir eğitim sistemine ihtiyaç olduğunu görmüşlerdir. Bu amaçla da bireylerin değer eğitimi, vatandaşlık eğitimi ve hayal gücünü geliştirecek eğitim sisteminin kurulmasını teşvik etmişlerdir. Böylece, sosyal bilgiler dersinin de ilk tohumları atılmaya başlanmıştır (Hooper and Smith 1993, s.14; akt., Smith, Palmer ve Correria, 1995). Geçen süreç içinde 1916'da Social Studies Committee (SSC), 1921'de National Council for the Social Studies (NCSS) kurulmuştur. NCSS uygulamada ortaya çıkan sorunları engellemek ve uygulamada birlikteliği sağlamak adına sosyal bilgilerin 1994'te ilk kez ABD'nin tüm eyaletlerinde geçerli olan standartlarını yayınlamış ve bu tarihte sosyal bilgilerin tanımının, amaçlarının ve içeriğinin ne olduğunu da ifade etmiştir. Buna göre sosyal bilgiler (NCSS, 1994, s.9):

“...Okul programı içinde bireylerin vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi beşerî bilimlerin yanı sıra matematik ve doğa bilimlerinden de uygun içeriğin alınıp entegre edilmesi sonucu oluşturulmuş çalışma alanıdır. Öncelikli amacı, birbirine bağımlı bir dünyada, kültürel olarak çeşitliliğe sahip demokratik bir toplumun yararına mantıklı kararlar alabilen, bilgili vatandaşlar olmaları için gençliğe yardımcı olmaktır.”

Tanımda da ifade edildiği üzere, coğrafya, vatandaşlık bilgisi, ekonomi, hukuk, psikoloji, sosyoloji gibi bilim dallarından konularla donatılan sosyal bilgiler dersi bu bilim dallarında ortaya çıkan yeni gelişmelere bağlı olarak değişimler geçirebilmektedir. Nitekim, NCSS de dünyadaki gelişmelere ve eğitim anlayışındaki değişmelere bağlı olarak 2010 yılında yeni bir revizyona gitmiştir (NCSS, 2010). Bununla birlikte öğretim programında hangi değişiklikler yapılırsa yapılsın, özü itibarıyla, sosyal bilgiler dersinin toplumsal değerleri eleştirebilen, yeni değerler üretecek, eleştirel ve yaratıcı özelliklere haiz, demokratik süreci geliştirecek donanıma sahip iyi vatandaşlar yetiştirilmesine yönelik amacı (Kabapınar, 2012; Kan, 2010) hep var olmuştur.

Ülkelerin öğretim programları toplumun ihtiyaçları, beklentileri, zamanın hâkim siyasi ideolojisi, eğitime yaklaşıma ilişkin felsefe değişikliği, teknoloji ve hemen her bilim dalındaki yeni gelişmelere paralel olarak değişimler yaşamaktadır (Varış, 1978; MEB, 2005; Genç ve Eryaman, 2008; Şahin, 2009; Tay ve Baş, 2015; Gürel, 2017; Duran ve Tangülü, 2020). Ülkeden ülkeye öğretim programlarının değişim sıklıkları farklılık gösterse de (EURYDICE, 2012) Türkiye'nin program değişikliklerinin en sık yaşandığı ülkelerden biri olduğu görülmektedir. İlk olarak 1924 Tevhid-i Tedrisat ile başlayan süreç 1926, 1936, 1948, 1962, 1968, 1983, 1990, 1998, 2004, 2009, 2015 ve 2018'de Türk eğitim kalitesinin artırılması amacıyla yapılan program geliştirme çalışmaları ile devam etmiştir (Gürel, 2016; Turan ve Tabak, 2021). Bu süreçte değişime

uğrayan öğretim programlarından biri de hiç şüphesiz sosyal bilgiler dersi öğretim programıdır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda son on altı yılda üç program geliştirme çalışmasının yapılması, bu değişikliklerin ikisinin ise yaklaşık son beş yılda gerçekleşmiş olması bunun en somut delillerinden biridir.

Öğretim programlarında değişikliklerin bu kadar sık yaşanıyor olması sürdürülebilir bir eğitim anlayışının geliştirilmesini, uygulamada programın uygulayıcılar tarafından uzun süreli olarak sahiplenilmesini, uygulayıcıların ileriye dönük planlamalarını ve yeterliliklerini olumsuz etkileyebilmektedir (Doğutaş, 2016; Argon ve Özçelik, 2008; Rençber, 2008). Her öğretim programında olduğu gibi sosyal bilgiler dersi öğretim programı da en ideal olanı gerçekleştirme amacıyla geliştirilmekte ve uygulanmaktadır. Programın beklentileri karşılayıp karşılamadığı ise uygulama sonrasında elde edilen çıktılar değerlendirildiğinde anlaşılır. Bununla birlikte öğretim programlarıdaki değişimler asla sonlanmaz bir süreçte sahiptir ve bu süreç sürekli kendini tekrar eder. Nitekim, 2005 programından 2018 programına geçişin gerekçeleri 2018 programında şu şekilde ifade edilmiştir (MEB, 2018, s. 4):

“Güncellik içinde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ise bizi biz yapan değerlerimizin ve yetkinliklerin günün şartları içinde görünürlik kazanma araç ve platformlarıdır; günün şartları içinde değişiklik gösterebilir yapısıyla arızidir ve bu sebeple de sürekli gözden geçirmelerle güncellenir, yenilenir.”

2017 yılında Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından Türkiye’de ilköğretim ve ortaöğretimde uygulanan tüm derslere ilişkin öğretim programlarının yenilenmesi amacıyla başlatılan çalışmada sosyal bilgiler dersi de yer almıştır (Gürel, 2017). Toplumun farklı kesimlerinin de görüşlerine açılan 2017 taslak programı 2018 yılında nihai şekline kavuşmuş ve tüm okullarda uygulamaya konulmuştur. Programda yapılan değişiklikler sadece içerikle sınırlı kalamamış, programın amaçları, vizyonu, becerileri, değerleri gibi diğer özelliklerinde de kendini göstermiştir. Programın değişen amaçları ise bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Millî Eğitimin Genel Amaçları ve Temel İlkeleriyle uyumlu olarak bir önceki program olan 2005 programında on yedi olan sosyal bilgiler özel amacının 2018 programında on sekize çıkarıldığı görülmektedir. Bu çalışma ile uygulamada olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçlarının programın içeriği odağında gerçekleştirilebilirliğinin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın amaçlarının gerçekleşebilir olup olmadığına ilişkin inançları nasıldır?
2. Sosyal bilgiler öğretmenleri dersin amaçlarını, içerik bağlamında, nasıl değerlendirmektedir?
3. Araştırmaya katılan öğretmenlerin dersin amaçlarının istenilen düzeyde gerçekleşebilmesi için sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklentileri nelerdir?
4. Sosyal bilgiler dersinin özel amaçlarının istenilen düzeyde gerçekleşebilmesi için öğretmenlerin velilerden beklentileri nelerdir?
5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dersin özel amaçlarının istenilen düzeyde gerçekleşebilmesi için program yapıcılara önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinin özel amaçlarının dersin içeriği bağlamında gerçekleşebilir olup olmadığına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, bireyin dünyaya ve bu dünyada edindiği deneyimlere yüklediği anlamın belirlenmesi için oldukça önemlidir (Glesne, 2013). Çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması, ne, nasıl ve neden sorularının sorulmasına dayanan ve sürecin daha anlaşılır olmasını sağlayan bir desendir (Gürbüz ve Şahin, 2014). Ayrıca bu desen, herhangi bir duruma ilişkin farklı bilgi kaynaklarının kullanılması, bir durumun betimlenmesi ve bu duruma ilişkin temaların ortaya konulduğu yaklaşımı ifade etmektedir (Creswell, 2018). Bu çalışmada da uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın amaçlarına yönelik öğretmen değerlendirmeleri alınarak var olan durum betimlenmiş, öğretmen görüşleri analiz edilerek tematik olarak sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubunu Bartın ilinde devlet okullarında çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerinden basit seçkisiz yöntemle seçilmiş farklı kıdem yılına sahip 38 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Nitel çalışmalarda örneklem büyüklüğüne ilişkin net bir kural bulunmamaktadır (Patton, 2014, s. 244). Bununla birlikte katılımcı sayısının araştırmada ulaşılan verilerin zenginliği için yeterli olduğu düşünülmektedir (Creswell, 2013). Çalışma grubuna ait demografik bilgiler detaylı olarak Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1
Araştırma Grubunun Demografik Bilgileri

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	13	34
	Erkek	25	66
Kıdem	1–5 Yıl	7	18
	6–10 Yıl	5	13
	11–15 Yıl	1	3
	16–20 Yıl	6	16
	20 Yıl ve Üzeri	19	50
	İl merkezi	22	58
İkamet Yeri	İlçe merkezi	7	18
	Köy	9	24
Öğrenim Durumu	Lisans	34	89
	Yüksek Lisans	4	11
Toplam		38	100

Tablo 1’e göre, öğretmenlerin %34’ü (N=13) kadın, %66’sı (N=25) erkektir. Mesleki kıdemler açısından öğretmenlerin %18’inin (N=7) mesleki kıdemi 1–5 yıl, %13’ünün (N=5) mesleki kıdemi 6–10 yıl, %3’ünün (N=1) mesleki kıdemi 11–15 yıl, %16’sının (N=6) mesleki kıdemi 16–20 yıl ve %50’sinin (N=19) mesleki kıdemi 20 yıl ve üzeri olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin %58’inin (N=22) ilde, %18’inin (N=7) ilçe merkezinde ve %24’ünün (N=9) il merkezinde görev yapmaktadır. Tablo 1’e göre öğretmenlerin %89’unun (N=34) lisans, %11’ünün (N=4) yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmada, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan özel amaçlar odağında hazırlanan 18 soruluk bir değerlendirme formu, öğretmenlerin demografik bilgilerini toplamak üzere araştırmacı tarafından 4 sorudan oluşan kişisel bilgi formu ve sosyal bilgiler dersinin özel amaçlarının gerçekleştirilmesi için öğretmenlere, program yapıcılara ve velilere düşen görevlerin neler olduğuna yönelik öğretmen görüşlerinin alındığı 3 soruluk bir yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Görüşme formu hazırlanırken cevaplayıcıların soruları kolaylıkla anlayabilmesi, soruların araştırma konusuna yönelik tüm boyutlara yönelik oluşturulması, katılımcıların yönlendirilmemesi gibi ilkelere dikkat edilmiştir. Ayrıca sorular, hazırlık aşamasında sosyal bilgiler alanında iki uzmanın görüşüne sunulmuştur. Araştırmada kullanılan değerlendirme formu ise öğretmenlerin dersin özel amaçlarının gerçekleştirip gerçekleştirilmeyeceğine yönelik inançlarını belirlemek için “Evet”, “Kısmen”, “Hayır” ve “Fikrim yok” seçeneklerinden

oluşturulmuştur. Böylece verilerin inandırıcılığının artırılması ve araştırmacı yanlılığının en aza indirgenmesi amaçlanmıştır.

Veri toplanması aşamasında araştırmacı tarafından oluşturulan formlar, Microsoft Forms sistemine aktarılmıştır. Microsoft Forms'un veri toplama sürecinde kullanılmasının nedenleri olarak araştırmanın yapıldığı zaman diliminde 2019'un sonuna doğru ortaya çıkan Covid-19 salgının devam ediyor olması, okullarda yüz yüze eğitime ara verilmesinden dolayı öğretmenlere doğrudan ulaşılabilmesi ve bulaş ihtimali sayılabilir. Oluşturulan forma ait link çalışma grubuna elektronik posta ve Whatsup grupları aracılığıyla gönderilmiştir. Aralıklı olarak da katılımcılara hatırlatma bildirimlerinde bulunulmuştur.

Nitel çalışmalarda görüşmeden önce görüşme sürecini yönlendirmeye yardımcı olacak bir formun kullanılması oldukça önemlidir (Lichtman, 2013). Bu nedenle, Microsoft Forms üzerinde, görüşme sorularına geçmeden önce, çalışmaya ve veri toplama formunda yer alan sorulara yönelik yönlendirici ve bilgilendirici açıklamalara yer verilmiş, çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı belirtilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmada toplanan veriler, analiz aşamasından sonuç aşamasına kadar bir dizi geçerlik kontrolüne tabi tutulmuştur. İlk olarak anlaşılabilirlik ve katılımcı onayı alınmış, araştırmacı tarafından ulaşılan kodlamaların tutarlılığını artırmak amacıyla bir alan uzmanından da yardım alınmıştır. Böylece kodlamalara ilişkin kodlayıcılar arasındaki uyuma (Güvenirlik=Görüş Birliği/Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı) bakılmıştır. Bu işlem neticesinde %88 oranında görüş birliğine varılmıştır ve bu, çalışmanın güvenilirliği için yeterli bir orandır (Miles ve Huberman, 1994, s.64). Uzmanın sağlayamadığı kodlar belirlenerek yeniden değerlendirilmiş ve bir fikir birliğine varılmıştır. Verilerin analizinden sonra ulaşılan kodlar ve temalar, katılımcıların doğrudan ifadelerine de yer verilerek yorumlanmıştır. Katılımcılardan doğrudan alıntılarla araştırmanın inandırıcılığı yükseltilmeye çalışılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2005). Oluşturulan temalar, amaçlar-içerik uyumu, öğretmenlerden beklentiler, velilerden beklentiler, program yapıcılara öneriler olmak üzere dört temadan oluşmuştur. Ayrıca, temaların tutarlılığının sağlanması amacıyla uzman görüşüne ve program geliştirme alanında farklı kaynaklara da başvurulmuştur. Verilerin analizine yönelik sonuçların değerlendirmesinde ve raporlanmasında bir dış denetçiden yardım alınması da önemli görülmektedir (Creswell, 2013). Bu çalışmada da ulaşılan sonuçlar bir dış denetçiden yardım alınarak değerlendirilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında toplanan verilerin analizinde betimsel ve tematik analiz tekniği kullanılmıştır. Veri toplama araçlarından değerlendirme formu ile toplanan veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Bu yöntemde veriler kategorik olarak frekans ve yüzdelik dağılımları verilerek özetlenmiştir (Balcı, 2005). Öğretmen görüşlerinin alındığı görüşme formu ile toplanan verilerin ise tematik analiz kullanılarak analizi yapılmıştır. Bu analiz yönteminde, toplanan veriler tema ve örüntüler oluşturularak analiz edilir. Önemli aşamalarından birini ise verilerin kodlandığı aşama oluşturmaktadır (Glesne, 2013). Bu araştırmada öncelikle elde edilen veriler bu yöntemde uygun olarak okunmuş, sonrasında daha iyi anlaşılması için çalışılmış, en sonunda da benzer kodlar belirlenmiş ve uygun tema altında toplanarak sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Verilerin analizinden sonra elde edilen sonuçlar frekans, yüzde ve doğrudan alıntılar da kullanılmasıyla tabloda sunulmuş ve yorumlanmıştır. Bununla birlikte verilerin sunulurken katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılarda çarpıcılık (farklı görüşler), açıklayıcı olma (temalara uygun olma), çeşitlilik ve uç örnekler gibi ölçütler de dikkate alınmıştır (Ünver, Bümen ve Başbay, 2010). Bulgular yorumlanırken katılımcı bilgilerinin gizli tutulması etik açıdan oldukça önemlidir. Bu nedenle katılımcıların adları kodlanarak verilmiştir. Kodlama yapılırken ilk olarak cinsiyete göre bir sıralama yapılmış daha sonra kadın öğretmenler için 1K, 2K...; erkek öğretmenler için ise 1E, 2E... şeklinde kodlamalar yapılmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu başlık altında çalışmanın amaçları ve araştırma soruları doğrultusunda ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. Katılımcılardan alınan cevaplar bulguları desteklemek amacıyla kendileri için belirlenen kodlar ile ham halleriyle verilmiştir.

Birinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Çalışmanın birinci araştırma sorusu kapsamında sorulan “Öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın amaçlarının gerçekleştirilebilir olup olmadığına ilişkin inançları nasıldır? sorusuna yönelik ulaşılan bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi Amaçlarının Gerçekleşebilir Olup Olmadığına Yönelik İnançları

Amaç No	Özel Amaç İfadesi	Evet		Kısmen		Hayır		Fikrim yok		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri	32	84,2	6	15,8	0	0	0	0	38	100
2	Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları	27	71,1	9	23,7	2	5,3	0	0	38	100
3	Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri	31	81,6	7	18,4	0	0	0	0	38	100
4	Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri	25	65,8	12	31,6	1	2,6	0	0	38	100
5	Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekân algılama becerilerini geliştirmeleri	28	73,7	7	18,4	3	7,9	0	0	38	100
6	Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları	27	71,1	11	28,9	0	0	0	0	38	100
7	Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları	20	52,6	15	39,5	2	5,3	1	2,6	38	100
8	Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları	21	55,3	15	39,5	2	5,3	1	2,6	38	100
9	Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları	23	60,5	12	31,6	0	0	3	7,9	38	100
10	Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları	27	71,1	11	28,9	0	0	0	0	38	100
11	Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini	24	63,2	13	34,2	1	2,6	0	0	38	100

[illegible]

Tablo 2’de verildiği üzere 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın on sekiz özel amacından sadece dört amacı ile ilgili olarak çok az bir katılımcı fikirlerinin olmadığını belirtmiştir. Bu durum üzerinde, çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kıdem yılının altı yıl ve üzerinde olması ve programın da 2018 yılı itibarıyla uygulanıyor olması etkili olmuş olabilir. Tablodan hareketle araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir oranının öğretim programına ilişkin bilgi sahibi olduğu görülmektedir.

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin görüşleri değerlendirildiğinde öğretmenler sosyal bilgiler dersinin içeriğinin dersin özel amaçlarının büyük bir kısmını gerçekleştirmeye uygun olduğuna inandıkları görülmektedir. Çalışma grubundaki öğretmenlerin %70'inden fazlası, dersin 1,2,3,5,6,10,15,16 ve 17. amaçlarının gerçekleşebilir olduğuna inanmaktadır. Öğretmenler, %60'ın üzerinde bir katılımımla dersin 4,9,11,12 ve 13. amaçlarının gerçekleşebilir olduğuna; öğretmenlerin %50'den fazlasının ise 7,8,14 ve 18. amaçlarının diğer amaçlara göre oranları düşük olsa da gerçekleşebileceğine inandıkları görülmektedir. Tüm bunlardan hareketle çalışma grubunda yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük oranda sosyal bilgiler dersinin amaçlarının

gerçekleşebilir olduğuna inandıkları söylenebilir. Konuyla ilgili araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerinden birkaçı ise şöyledir:

“Kazanımların çoğunluğu ders kitapları ve ders içeriklerin de etkin olarak veriliyor. Çocuklar bu kazanımlara ders içi etkinliklerle rahatlıkla ulaşabilir; ulaşılabilirliğini düşünüyorum, ders anlatırken de bu kazanımlar çerçevesinde karşılıklı etkileşimle aktif işleniyor böylelikle kalıcı da oluyor.”
[1E]

“Sosyal Bilgiler dersinin, sorulardaki amaçlara ulaştıracak içeriklere büyük ölçüde sahip olduğunu ve öğrencileri etkileyebildiğini düşünüyorum.”
[1K]

İkinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu kapsamında sorulan “Sosyal bilgiler öğretmenleri dersin amaçlarını, içerik bağlamında, nasıl değerlendirmektedir?” sorusuna yönelik ulaşılan bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin içeriği ve amaçlarının uyumuna ilişkin değerlendirmeleri

Tema	Kod	f
Amaçlar-İçerik Uyumu	Milli değerlerin aktarılması için mevcut içerik zayıf.	6
	Dersin saati konuların etkili öğretimi ve amaçlara ulaşımı için yetersiz.	4
	Kazanımlara yönelik okuma parçaları yeterli değil.	3
	Demokrasi ile ilgili kavramlara daha fazla yer verilmeli.	3
	Soyut kavramların yoğun olması derse ilişkin tutumu olumsuz etkiliyor.	3
	Toplam	19

Tablo 3’te görüldüğü üzere öğretmenler kendilerine yöneltilen soruya eleştirel açıdan yaklaşarak cevap vermişlerdir. Öğretmenlerin tümünün bu soruya yanıt vermemesi elde edilen kodların frekansları üzerinde olumsuz etkiye sahip olsa da genel olarak öğretmenler milli değerlerin aktarılması açısından programı yetersiz bulmaktadır. Ayrıca, tabloda da görüldüğü üzere dersin saatinin yetersiz olması, demokrasi ile ilgili kavramlara daha çok yer verilmesi, soyut kavramların programda yoğun olarak yer alması ve bunun da derse ilişkin tutumu olumsuz etkilemesi nedenleri amaçların gerçekleşmesi adına olumsuz etkenler olarak belirtilmektedir. Konuya ilişkin katılımcılardan örnek birkaç görüş şöyledir:

“Değişen neslin bazı erdem ve değere inancı azalıyor. Bazı değerlerin sosyal bilgiler dersindeki öneminin göz ardı edilmesinden dolayı milli bilincin oluşmadığı görüşündeyim.” [27K]

“Derse ait tüm ünitelere ait konularda Türk Kültür Tarihine değinen örneklerle, Türk devletleri yöneticileri, kültürel, sosyal özelliklere ilişkin metinlerin ve parçaların az olduğunu bu nedenle Türk Gençliğinin milli, manevi değerlerini tanıyan, geliştiren kişiler olmaları yönünde yeterli gelmediğini düşünüyorum.” [14E]

“Verilen tüm kazanımlar sosyal bilgiler dersi içerisinde var. Ancak, maalesef, çok kısıtlı kalıyor, özellikle tarih coğrafya ve vatandaşlık hakları ile ilgili konular hem kısıtlı hem de ders saati yeterli değil. Her şeyden birazcık ve çocukların kafasının karışmasına neden oluyor. Yeterli zaman olmaması kazanımların gerçek hedefine ulaşmasını kısıtlıyor” [35K]

“Ders kitaplarında amaçlara yönelik içerikler var fakat eşitlik, demokrasi, insan hakları, bilimsel etik gibi değerleri yeterince içselleştirebiliyor mu öğrenci? İçerik oluştururken bu da dikkate alınmalı. Belki küçük hikayeler bu konuda işe yarayabilir.” [21E]

Üçüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Çalışmanın üçüncü araştırma sorusu olan “Araştırmaya katılan öğretmenlerin dersin amaçlarının istenilen düzeyde gerçekleşebilmesi için sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklentileri nelerdir?” sorusuna yönelik ulaşılan bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçlarının Gerçekleşebilmesi için Öğretmenlerden Beklentiler

Tema	Kod	f
Öğretmenlerden Beklentiler	Konuları gerçek hayatla ilişkilendirmeli	8
	Güncel olayları takip etmeli	7
	Öğretim sürecinde öğrenciyi aktif kılmalı	7
	İçeriği olabildiğince somutlaştırarak vermeli	5
	Farklı yöntem ve teknikleri kullanabilmeli	5
	Kendini sürekli olarak geliştirmeli	4
	Etkili konuşabilmeli	3
	Müfredatı uygulamaya özen göstermeli	3
	Öğrencilerini aktif kılmak için cesaretlendirmeli	2
	Derse hazırlık yaparak gelmeli	2
	Toplam	46

Tablo 4’te görüldüğü üzere araştırma grubunda yer alan öğretmenler tarafından sosyal bilgilerin amaçlarının gerçekleşebilmesi için öğretmemelerin konuları gerçek hayatla ilişkilendirerek işlemeleri, güncel olayları takip etmeli ve güncel kalmaları, öğrenme süreçlerinde öğrencileri aktif kılmaları gerektiği en

fazla vurgulanmıştır. Bununla birlikte konular ele alınırken içeriğin somutlaştırılması, olabildiğince farklı yöntem ve tekniğin işe koşulması ve öğretmenlerin alanıyla ilgili kendini sürekli geliştirmeleri gerektiği de en fazla ifade edilen hususlardandır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin konuya ilişkin görüşlerinden bazıları şöyledir:

“Farkındalığı sağlamak, benimsenmesini sağlamak için derste kısa filmler kullanılabilir. Tartışma, soru-cevap yöntemi ile öğrencilerin düşünmesi, sorgulaması sağlanabilir. İlgi çekici hikayeler kullanılabilir. Öğretmenin kendisi de dürüst ve eşit davranmaya dikkat edebilir.” [21E]

“Kendilerini geliştirmeleri ve yeni yöntem ve teknikleri öğrenip kullanmaları aynı zamanda teknolojiyi derslere entegre etmeleri gerekiyor.” [37K]

“Bilgiyi sorgulayabilen, araştırmacı, eleştiri yapabilen ve eleştiriye açık bireyler yetiştirmeye çalışarak, kendine güvenen özgüveni yüksek haklarını savunabilen bireyler yetiştirmek ve derslere mümkün olduğunca öğrenci katılımını sağlayarak öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlamak.” [25E]

“Çocuklara konuları anlatırken biraz daha hayata uyarlayarak anlatımlar. Çocukların derse ilgisini artırıyor. Anlatımları tek düze değil de yaşayarak çocukları da bu sürecin içine dahil edecek yöntemlerle dersi işlemek.” [35K]

Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Çalışmanın dördüncü araştırma sorusu kapsamında sorulan “Sosyal bilgiler dersinin özel amaçlarının istenilen düzeyde gerçekleşebilmesi için öğretmenlerin velilerden beklentileri nelerdir?” sorusuna yönelik ulaşılan bulgular Tablo 5’te sunulmuştur.

Öğretmenlerin kendilerine yöneltilen araştırma soruna verdikleri yanıtlardan hareketle ulaşılan bulguların gösterildiği Tablo 5’te görüldüğü üzere araştırma grubundaki öğretmenler velilerin çocuklarıyla daha fazla ilgilenmelerini, onların çocuklarına iyi örnekler olmalarını ve okulda öğrenilen konuların gerçek hayata aktarılması için çocuklarına fırsatlar vermeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, tablodan hareketle yine en fazla vurgulanan hususlar arasında özellikle velilerin sosyal bilgiler dersine yönelik farkındalıklarının artırılmasını, çocukların milli değerlere sahip olarak yetişmeleri ve sosyal bilgiler dersinin etkili öğretimi için daha fazla sorumluluk almaları gerektiği ifade edilmiştir.

Tablo 5

Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçlarının Gerçekleşebilmesi için Velilerden Beklentiler

Tema	Kod	f
Velilerden Beklentiler	Çocuğuna her konuda iyi örnek olmalı	8
	Çocuğuyla daha fazla ilgilenmeli	7
	Okulda öğrenilenleri gerçek hayata aktarabilmek için fırsat vermeli	6
	Sosyal bilgiler dersine yönelik veli farkındalıkları artırılmalı	4
	Çocukların milli değerlere sahip yetişmesi için daha fazla sorumluluk almalı	3
	Sosyal bilgiler dersinin öğretimi konusunda sorumluluk almalı	3
	Öğretmen ve okulla iş birliği içinde olmalı	2
	Sosyal dersine gereken önemi vermeli	2
	Sosyal bilgiler öğretmenlerine eğitim sürecinde destek olmalı	2
	Çocuk yetiştirilmesi konusunda daha fazla bilinçli olmalı	2
	Çocukları, yeni bir şeyler öğrenmeleri konusunda desteklemeli	2
	Toplam	41

Konuyla ilgili araştırma grubunda yer alan öğretmenlerin görüşlerinden bazıları şöyledir:

“Velinin de kesinlikle sosyal bilgiler dersi konusunda eğitilmesi gerekmektedir. Öğrenciye okulda demokrasinin önemini anlatırken kendilerinin birer birey olduğunu mesaj haklarının olduğunu söylerken velilerin çocuklarını aynı özenle dikkate almamaları derste gerçek hayat arasında çelişkiye neden olmaktadır. Bu nedenle veliler kesinlikle Sosyal bilgiler dersi konusunda bilinçlendirilmelidir.” [E3]

“Velilerimiz vatandaş olma bilinci, üretken ve verimli bir birey yetiştirmede biz öğretmenlere ellerinden gelen desteği vermeleri gerekmektedir.” [26K]

“Aile içinde de ulusal ve milli değerlere önem verilip çocukların toplumda yaşanan güncel olaylara karşı bilinçlendirilmesi gerekir.” [32K]

Beşinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Çalışmanın beşinci araştırma sorusu kapsamında sorulan “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dersin özel amaçlarının istenilen düzeyde gerçekleşebilmesi için program yapıcılara önerileri nelerdir?” sorusuna yönelik ulaşılan bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçlarının Gerçekleşebilmesi için Program Yapıcılara Öneriler

Tema	Kod	f
Program yapıcılara öneriler	Konular etkinlik temelli hazırlanmalı	9
	Konular programda örnekleriyle somutlaştırılarak verilmeli	8
	İçerik hazırlanırken güncel bilgilerden daha fazla yararlanılmalı	7
	Ders saatleri artırılarak daha uygun hale getirilmeli	7
	Öğretmenlere program geliştirme sürecinde daha fazla yer verilmeli	6
	Uygulamaya dönük içerik daha fazla olmalı	5
	İçerik okul dışı etkinliklerle desteklenmeli	4
	İçerik öğrencinin ilgisini çekebilecek konulardan seçilmeli	4
	İçerik gerçek hayatla ilişkilendirilerek sunulmalı	3
	İçerik siyasi ideolojilerden bağımsız hazırlanmalı	3
	Program geliştirme sürecinde tüm paydaşlar yer almalı	3
	Konu yoğunluğu azaltılmalı	2
	Temalar arası ilişkiler daha güçlü kurulmalı	2
	Toplam	63

Tablo 6'ya göre araştırma grubunda yer alan öğretmenlerin görüşleri program yapıcılara öneriler temasında 13 farklı kod altında toplanmıştır. Bu kodlardan en fazla frekansa sahip olan kodlar incelendiğinde öğretmenlerin konuların etkinlik temelli hazırlanması, konuların programda örnekleriyle somutlaştırılarak verilmesi, içerik hazırlanırken güncel bilgilerden daha fazla yararlanılması, içeriğe göre ders saatlerinin artırılarak daha uygun hale getirilmesi ve öğretmenlere program geliştirme sürecinde daha fazla yer verilmesi gerektiğine yönelik oluşturulan kodlar olduğu görülmektedir. Ayrıca öğretmenler, programın daha fazla uygulamaya dönük olması, okul dışı etkinliklerle daha fazla desteklenmesi ve öğrencilerin ilgisini daha çok çekecek konulardan oluşması gerektiğini de diğer kodlara göre yoğun olarak dile getirmişlerdir. Bu tema altında öğretmenlerin ifade ettikleri görüşlere birkaç örnek görüş olarak şunlar verilebilir:

“Yaşadığımız ülkenin gerçeklerini bilmeliler ve programı da buna yönelik hazırlamalılar. Aynı zamanda günceli ve geleceği de iyi analiz edip programları bu şekilde çerçevelemeliler. Amaçların sadeleştirilmesi de gerekmekte. Program da amaçların tamamını yetiştirmek istenilen ders saati süresinde sıkıntılı olabiliyor.” [1E]

“Özellikle soyut konuları somutlaştıracak ders içi materyaller ve etkinlikler konusunda öğretmenlere yardımcı kaynaklar verilebilir. Ders kitaplarında da etkinlik, gözlem, araştırma bölümlerinin çeşitlendirilip fazlaştırılması sağlanabilir. Öğrencileri meraklandıracak konu başlıkları, dikkat ve ilgi çekici bölümler eklenebilir.” [28K]

“Son müfredatla olumlu anlamda çok önemli mesafe kat edildi. Öğretmenlerin program hazırlama ve iyileştirme sürecinde öğretmenleri artan şekilde sürece dahil etme eğilimlerinden vazgeçmemeleri.” [13E]

“Öğrencilerin e–vatandaşlık becerilerini geliştirecek uygulamaların yapılması. Öğrencilerin sosyal bilgilerde değişik alanlarda okur–yazar olmalarının sağlanması. 21. Yüzyıl becerileri dediğimiz becerilerin kazandırılması için etkinliklerle zenginleştirilmiş içeriklerin hazırlanmalı.” [4E]

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir eğitim sisteminin temel unsurlarını öğretmen, öğrenci ve eğitim programı oluşturmaktadır. Eğitim sisteminin verimliliği de hedefler doğrultusunda bu öğelerin birbiriyle uyum içinde olmasına bağlıdır (Genç, 2007). Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirildiğinde araştırma grubunda yer alan öğretmenlerin 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın amaçlarının programın içeriğinin programın amaçlarını gerçekleştirmek için uygun olduğuna inanmaktadır. Bu sonucun Taş ve Kıroğlu (2018) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları tarafından da desteklendiği görülmektedir. Bununla birlikte araştırmanın ikinci bulgusunda ortaya konulduğu üzere içeriğin özellikle milli değerlerin aktarılması açısından zayıf olduğu, okuma parçalarının az olması ve konu yoğunluğunun fazla olması nedeniyle amaçlara ulaşma konusunda sürenin yetersizliği de ifade edilmiştir. Bu durum öğretmenler sosyal bilgiler programının her ne kadar amaçlarının uygun ve gerçekleştirilebilir olduğuna inanıyor olsalar da programın yapısal bazı sorunlarının olmasının amaçlara ulaşmada olumsuz etkileri olacağını düşündüklerini göstermektedir. Benzer sonucun Dinç ve Doğan (2010) çalışmalarında da olduğu görülmektedir. Bu çalışmada Dinç ve Doğan, öğretmenler program değişikliklerini genel olarak olumlu karşılasalar da olumsuz görüşler de ifade belirtmişlerdir. Tüm bunlardan hareketle sosyal bilgiler dersinin amaçlarının içerikle uyumlu, gerçekleştirilebilir hedefler olduğu ve bunun da program geliştirme ilkelerine uygun olduğu değerlendirilebilir (Demirel, 2015). Sosyal bilgiler programının hedefleri, tarihsel süreç içinde programın geçirdiği değişimlere paralel olarak farklılaşmalar gösterse de bu değişimlerin toplumsal ihtiyaçlara göre sürekli olarak güncellenmesinin gerekliliğinden kaynaklandığı söylenebilir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012).

Çalışmada öne çıkan sonuçlardan bir diğeri ise programın hazırlanırken içeriğin daha somut olarak ele alınması, örnekler üzerinden sunulması ve öğrencileri süreçte aktif kılarak yaparak yaşayarak öğrenmeye olanak vermesidir. Böylece sosyal bilgiler dersinin amaçlarına daha etkin bir şekilde ulaşabileceği

düşünülmektedir (Mindivanlı–Akdoğan ve Ceylan, 2021). Nitekim alan yazında yapılan çalışmalar da öğrencinin merkezde olduğu, somut yaşantılara dayalı öğrenmenin öğretim programlarının amaçlarına ulaşmasında olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Yeşilpınar–Uyar ve Doğanay, 2018; Yaşar, Çengelci–Köse, Göz ve Gürdoğan–Bayır, 2015). Tüm bu verilenlerin gerçekleşmesi için öğretmenlere de oldukça önemli görevler düşmektedir. Bu konuda araştırmanın üçüncü bulgusunda katılımcılar, sosyal bilgiler öğretmenlerinin programın amaçlarını gerçekleştirebilmek için konuların gerçek hayatla ilişkilendirilmesi, öğretmenlerin sürekli olarak yeni bilgiler edinmeleri ve kendilerini geliştirmeleri, öğrenci merkezli bir eğitim anlayışına sahip olmaları ve olabildiğince farklı yöntem ve tekniklerin kullanabilmeleri gibi yapılandırmacı eğitimin temel ilkeleri ile uyumlu (İneç, 2020; Semerci ve Batdı, 2015; Er ve Aral, 2008; Koç, 2006; MEB, 2005; Wantson, 2001) olarak beklentilerini ifade etmişlerdir. Elde edilen bu bulguların alan yazında yer alan diğer çalışmalarla da desteklendiği söylenebilir (Yıldız ve Kılıç, 2018; Meral ve Şimşek, 2014; Ünal ve Çelikkaya, 2009; Doğanay ve Sarı, 2008).

Öğrenilenlerin okul dışında aile ortamında pekiştirilmesi veya geliştirilmesi için velilerin süreçte aktif rol alması yapılandırmacı eğitimi anlayışının da bir parçasıdır. Çalışmada elde edilen bulgular da öğretmenlerin velilerden pek çok konuda bir beklenti içinde olduklarını göstermiştir. Buna göre velilerin, özellikle çocuklarına iyi örnek olmaları, onlara gereken ilgiyi göstermeleri, okulda öğrenilenlerin gerçek hayata aktarılması için öğrencilere yardımcı olmaları, okulla ve öğretmen ile iş birliği yapmaları, milli değerlerin aktarılması için daha fazla sorumluluk almaları ve sosyal bilgiler dersinin önemli bir ders olduğunu düşünmeleri gibi bulgular elde edilmiştir. Veli tutumlarının ve aile ortamının öğrenci başarısı üzerindeki etkisi (Çelenk, 2003; Sirvani, 2007; Fan ve Chen, 2001) düşünüldüğünde, sosyal bilgiler dersinin de hedeflerine ulaşabilmesi için, araştırmanın bulgularında ifade edildiği üzere, velilerin eğitim–öğretim süreçlerinde etkin bir şekilde rol almaları oldukça önemlidir (Çepni, Ayvaci ve Bakırcı, 2012; Akpınar, 2010; Aslanargun, 2007). Böylece sosyal bilgiler dersinin amaçlarının tam anlamıyla gerçekleşmesi daha da mümkün olacaktır.

Sosyal hayata katılım ve aktif vatandaşlık için gerekli olan vatandaşlık yeterliklerinin geliştirilmesi sosyal bilgilerin en önemli amaçlarından birini oluşturmaktadır (NCSS, 1994). Sosyal bilgilerin bu amacının gerçekleşmesi için öğretim programının gerçek hayatla güçlü bağlar kurularak ele alınmasını, öğrencinin öğrendiğini farklı durumlara transfer edebilmesini gerekli kılmaktadır. Çalışmada öğretmenlerin program geliştiriciler için önerilerinde en fazla üzerinde durulan noktanın içeriğin somutlaştırılması, uygulamaya daha

fazla ağırlık verilmesi ve etkinlik temelli bir sosyal bilgiler programı olduğu görülmektedir. Ayrıca, program hazırlanma sürecinin dönemin siyasi ideolojisi etkisinde kalmadan, başta öğretmenler olmak üzere farklı tüm paydaşların görüşleri alınarak yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Program geliştirme süreçlerinde vurgulandığı üzere sosyal bilgiler programının da güncel, gerçek hayatla ilişkili, konuların yoğunluğunun azaltılarak öğrenci ilgisini çekecek şekilde ele alınması, temalar arası güçlü ilişkilerin kurulması gerektiğine yönelik bulgulara da ulaşılmıştır. Tüm bu ulaşılan bulguların daha önce yapılmış çalışmalarda ortaya konulan bulgularla da desteklendiği görülmektedir (Mindivanlı–Akdoğan ve Ceylan, 2021; Polat, 2018; Taş ve Kıroğlu, 2018; Yıldız ve Kılıç, 2018; Korkmaz, 2017; Karakaş–Özür ve Şahin, 2017; Zarrillo, 2016; Kaymakçı, 2012; Aykaç, 2011; Dinç ve Doğan, 2010; Fer, 2010; Arın ve Deveci, 2008; Gömleksiz ve Bulut, 2006).

Sosyal bilgiler dersinin, gerekli bilgi ve bilimsel akıl yürütme süreçlerine haiz, yerel ve ulusal anlamış, evrensel değerlere saygılı vatandaşlar yetiştirilmesi amacını (Kabapınar, 2012) gerçekleştirebilmek için uygulayıcıların yeterli bilgi ve beceriye sahip olması oldukça önemlidir. Bu nedenle program değişikliklerinin bilimsel ve çağdaş veriler ışığında yapılması gerekmektedir. 2018 programının hazırlanması sürecinde bu yöntem etkili bir şekilde kullanılmış ve tüm paydaşların sürece katılarak görüşleri alınmaya çalışılmıştır (MEB, 2020). Çalışmada elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinin amaçlarının gerçekleştirilebilir amaçlar olduğuna yönelik inançları üzerinde, program geliştirme sürecinde paydaş görüşlerinin alınmış olmasının olumlu bir etkisi olabilir. Bununla birlikte sosyal bilgiler dersi gerçek hayatla bağ kurma süreci (Erden, ty.) olduğundan çalışmanın sonuçlarından hareketle programın güncel olaylara daha fazla yer vermesi, konuların gerçek hayatla ilişkilendirilerek daha somut bir şekilde sunulması öğrencilerin başarısına olumlu katkı yapacak (Arın ve Deveci, 2008) ve programın amaçlarına ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Bir program teorik olarak en ideal olanı hedefliyor olsa da programın asıl başarısının pratikte alınan sonuçlara bağlı olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

Akpınar, B. (2010). Yapılandırmacı yaklaşımda öğretmenin, öğrencinin ve velinin rolü. *Eğitime Bakış: Eğitim, Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi*, 6(16), 16–20.

- Akpınar, M., & Kaymakcı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 605–626.
- Argon, T & Özçelik N. (2008), İlköğretim okulu yöneticilerinin değişimi yönetme yeterlikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(16), 70–89.
- Arın, D. & Deveci, H. (2008). Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanımının öğrenci başarısına ve hatırd tutma düzeyine etkisi. *Elektronik sosyal bilimler dergisi*, 7(26), 170–185.
- Aslanargun, E. (2007). Okul–aile iş birliği ve öğrenci başarısı üzerine bir tarama çalışma. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (18), 120–135.
- Aykaç, N. (2011). Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze sosyal bilgiler programının eğitim programı öğeleri açısından değerlendirilmesi. *Elementary Education Online*, 10(2), 406–420.
- Balcı, A. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik ve İLKELELER* (5. Baskı). PegemA Yayıncılık.
- Can, E. (2014). Türk eğitim sisteminde nitelik: Engeller ve öneriler. *I. Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi bildiri özetleri kitabı* içinde (ss. 369–370), İstanbul Üniversitesi.
- Ceylan, M. (2021). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarının (1924–2018) Çoğulculuk Perspektifinden İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Creswell, J.W. (2013). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları* (S.B. Demir, Çev.), Eğiten Kitap.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- Çelenk, S. (2003). Okul başarısının ön koşulu: Okul aile dayanışması. *Elementary Education Online*, 2(2), 28–34.
- Çepni, S., Ayvacı, H. Ş., & Bakırcı, H. (2012). Veli rehber materyalinin yapılandırmacı yaklaşım içinde fen ve teknoloji öğretimine etkileri üzerine bir ön çalışma. *Milli Eğitim*, 41(195), 131–145.
- Demirel, Ö. (2015). *Eğitimde Program Geliştirme, Kuramdan Uygulamaya* (22. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.

- Dinç, E., & Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretim programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17–49.
- Doğanay, A. & Sarı, M. (2008). Öğretmen gözüyle yeni sosyal bilgiler programı: Adana ilinde bir araştırma. *İlköğretim Online*, 7(2), 468–484.
- Doğutaş, A. (2016). Eğitim sistemindeki son değişikliklerle ilgili öğretmen görüşleri. *Electronic Journal of Education Sciences*, 5(9), 30–41.
- Duran, A. & Tangülü, Z. (2020). Macaristan ve Türkiye tarih dersi öğretim programlarının amaç ve içeriği açısından karşılaştırmalı analizi. *Journal of History School*, (44),1-17. <http://dx.doi.org/10.29228/Joh39844>
- Er, S., & Aral, N. (2008). Yapılandırmacı yaklaşıma göre düzenlenmiş sınıflarda öğretmenin rolü. *Ekev Akademi Dergisi*, 12(35), 391–396.
- Fan, X. & Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A meta-analysis. *Educational psychology review*, 13(1), 1–22.
- Fer, S. (2010). 1923 yılından günümüze cumhuriyet dönemi ilköğretim programları üzerine bir inceleme. M. A. Parlak (Haz.). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 97–136). Atatürk Araştırma Merkezi.
- Genç, S. Z., & Eryaman, M. Y. (2008). Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 89–102.
- Glesne, C. (2013). *Nitel Araştırmaya Giriş* (A. Ersoy ve P. Yalçınoglu, Çev.). Anı Yayıncılık.
- Gömlüksiz, M. N., & Bulut, İ. (2006). Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, (47), 393–421.
- Gürbüz, S. & Şahin, F. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe-Yöntem-Analiz*. Seçkin Yayıncılık.
- Gürel, D. (2016). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilkokul 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersine yönelik görüşlerinin karşılıklı olarak incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 641–660.

- Gürel, D. (2017). 2017 Taslak sosyal bilgiler öğretim programına yönelik yapısal bir değerlendirme. *I. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu (USEAS2017) tam metin bildirileri kitabı* içinde (ss.236–246), Antalya.
- İneç, Z. F. (2020). Sanal gerçeklik teknolojisi ile sosyal bilgiler öğretiminde kültür aktarımı. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (41), 180-203. <http://dx.doi.org/10.33418/ataunikkefd.793821>
- Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan Uygulamaya Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Pegem Akademi.
- Kan, Ç. (2010). ABD ve Türkiye'de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, 2(30). 663–672.
- Karadeniz, O., Eker, C., & Burunsuz, E. (2015). Ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarının yapılandırmacı öğrenme kuramı ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 10(3). 563–580. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7916>
- Karakaş-Özür, N., & Şahin, S. (2017). Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(3), 324–347. <http://dx.doi.org/10.29299/kefad.2017.18.3.018>
- Kaymakcı, S. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında ilişkilendirmeler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 273–304.
- Koç, G. (2006). Yapılandırmacı sınıflarda öğretmen–öğrenen rolleri ve etkileşim sistemi. *Eğitim ve Bilim*, 31(142), 56–64.
- Korkmaz, F. (2017). Neo-liberalizm bağlamında: Sosyal bilgiler öğretim programının politik bir metin olarak incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 29–57. <http://dx.doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.5c1s2m>
- Lichtman, M. (2013). *Qualitative Research in Education: A User's Guide*. Sage.
- MEB (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4–5. Sınıflar)*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.

- MEB (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar)*. <https://mufredat.meb.gov.tr> Erişim tarihi: 01.06.2021
- MEB (2020). *Öğretim Programları Değerlendirme Raporu 2020*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (İzleme ve Değerlendirme Başkanlığı Başkanlığı), https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_08/24113242_ogretimprogramlari_dr.pdf, Erişim tarihi: 04.04.2021
- Meral, E., & Şimşek, U. (2014). Sosyal bilgiler dersinde işbirlikli öğrenme tekniklerinin 6. Sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına etkisi. *Journal of Computer and Education Research*, 2(4), 134–151.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *An Expanded Sourcebook Qualitative Data Analysis*. Thousand Oaks, Sage Publications.
- Mindivanlı–Akdoğan, E. & Ceylan, Y. (2021). 7. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitabının Krathwohl Taksonomisi’ne göre incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(229), 493–521.
- NCSS (1994). *Expectations of Excellence: Curriculum Standards for Social Studies* (Bulletin 89). <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED378131.pdf> Erişim tarihi: 17.03.2021
- NCSS (2010). *National Curriculum Standards for Social Studies: A Framework for Teaching, Learning, and Assessment*. <http://www.socialstudies.org/> Erişim tarihi: 21.02.2021
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev.). Pegem.
- Polat, S. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrenci merkezli öğretim yöntem ve tekniklerini kullanmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Doğu coğrafya dergisi*, 23(39), 83–94.
- Rençber, İ. (2008). *Yeni İlköğretim Programının Uygulanmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Müfettiş, Yönetici ve Öğretmen Görüşleri: Konya İli Örneği*. Yayınlanmamış yüksek linsans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Semerci, Ç. & Batdı, V. (2015). A meta-analysis of constructivist learning approach on learners’ academic achievements, retention and attitudes. *Journal of Education and Training Studies*, 3(2), 171–180. <http://dx.doi.org/doi:10.11114/jets.v3i2.644>

- Sirvani, H. (2007). The effect of teacher communication with parents on students' mathematics achievement. *American Secondary Education*, 36(1), 31–46.
- Smith, B. A., Palmer, J. J., & Correia, S. T. (1995). Social studies and the birth of ncss. *Social Education*, 59(7), 393–398. <https://www.socialstudies.org/sites/default/files/publications/se/5907/590702.html>, Erişim tarihi: 30.09.2021
- Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye’de hayat bilgisi dersi programlarının gelişimi. *Journal of International Social Research*, 2(8), 402–410.
- Taş, H. & Kiroğlu, K. (2018). 2017 ilkökul sosyal bilgiler dersi öğretim programı’nın öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Elementary Education Online*, 17(2), 697–716.
- Tay, B. & Baş, M. (2016). 2009 ve 2015 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 341–374.
- Turan, A. & Tabak, S. (2021). Sınıf öğretmenlerinin ilkökul 4. sınıf matematik dersi öğretim programına (2018) yönelik görüşleri: Bir karma yöntem çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(229), 463–491. <http://dx.doi.org/10.37669/milliegitim.659479>
- Ünal, Ç. & Çelikkaya, T. (2009). Yapılandırmacı yaklaşımın sosyal bilgiler öğretiminde başarı, tutum ve kalıcılığa etkisi (5. sınıf örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 197–212.
- Ünver, G., Bümen, N. T. & Başbay, M. (2010). Ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans derslerine öğretim elemanı bakışı: Ege Üniversitesi örneği. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 35(155), 63–77.
- Varış, F. (1978). *Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler* (3. Baskı). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Watson, J. (2001). Social constructivism in the classroom. *Support for Learning*, 16(3), 140–147.
- Yaşar, Ş., Çengelci–Köse, T., Göz, N. L. & Gürdoğan–Bayır, Ö. (2015). Sosyal bilgiler dersinde öğrenci merkezli öğretme–öğrenme süreçlerinin etkililiği: bir meta analiz çalışması. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 5(1), 38–56. <https://doi.org/10.18039/ajesi.87691>

- Yeşilpınar Uyar, M., & Doğanay, A. (2018). Öğrenci merkezli strateji, yöntem ve tekniklerin akademik başarıya etkisi: bir meta-analiz çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 186–209. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.334542>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Seçkin yayıncılık.
- Yıldız, V. A. & Kılıç, D. (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri: Bir meta-sentez çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(Özel Sayı), 2115–2127.
- Zarrillo, J.J. (2016). *Sosyal Bilgiler Öğretimi: İlkeler ve Uygulamalar* (B. Tay ve S. B. Demir, Çev.), Anı Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Aim: The purpose of this study is to evaluate the realizability of specific purposes of the social studies curriculum in the scope of the program content. Social studies teachers' views are taken into consideration about the realizability of the program and the evaluation process is based on these views. These questions are attempted to be answered in the scope of the study:

1. Do the social studies teachers believe that specific goals of the social studies curriculum are realizable?
2. What do the social studies teachers think of the specific goals of the class in the context of the class content?
3. What are the expectations of teachers from social studies teachers in actualizing the specific purposes of social studies class at the desired level?
4. What are the expectations of teachers from parents in actualizing the specific purposes of social studies class at the desired level?

What are the expectations from program-makers in actualizing the specific purposes of social studies class at the desired level?

Method: The case study design is used in the research, which is a qualitative research method. The basic aim of a case study is to attempt to understand the process by answering the questions of what, how, and why (Gürbüz and Şahin, 2014, p. 108). On the other hand, this design means using different sources of information about a case, describing a situation, or present themes about an incident (Creswell, 2018). Evaluations of teachers about the current social studies

class were taken, a situation is described, and teacher views are analyzed, thematically presented, and interpreted in this study.

The participant of the research includes 38 social studies teachers working in public schools in Bartın. The teachers included in the research process are determined with a simple random sampling method; their years of seniority are different from one another.

An evaluation form, including 18 questions prepared for evaluating specific goals in the 2018 social studies curriculum, is used in the study. In addition to this, a personal information form, including 4 questions, is developed by the researchers and used for collecting the demographic information of teachers. Interview form including 5 questions to determine the teacher opinions about the responsibilities and duties of program-makers and parents to reach actualize the purposes of social studies class is also conducted.

Descriptive analysis and thematic analysis techniques are used to analyze the data obtained from the research. The data collected through the evaluation form are descriptively analyzed. In this method, the data are summarized by presenting them categorically according to frequency and percentage distributions (Balci, 2005). The data obtained through the interview form made of open-ended questions are analyzed by using the thematic analysis method.

Results and Discussion: When the findings obtained from the study are analyzed, it is determined that teachers in the research group believe that the 2018 social studies education program is proper for the realization of the goals. Besides, as mentioned in the second finding of the research, teachers mentioned that the content is insufficient especially in terms of conveying national values and the time is limited to reach the goals as there is a limited number of reading materials and there are too many topics to cover. This situation indicates that although teachers believe that the social studies program is suitable for the purpose and realizable, the program has some structural problems, and it will affect the process negatively.

According to another result of the research, the content should be presented more concretely, topics should be presented with examples, students should actively participate in learning processes, and they should learn through experience. It is believed that through these suggestions, it will be more likely to reach the goals of social studies class. On the other hand, social studies teachers who participated in the research mentioned that to reach the goals in the program, it is necessary to relate the topics with real life, ensure teachers obtain new information and give

importance to self-development, to have a student-centered education understanding and use as many different methods and techniques as possible.

Another result of the research indicates that teachers have expectations from parents in many issues. According to the findings, social studies teachers believe that parents should set good examples for their children, show them the interest they need, support and help their children relate the knowledge they obtained at school with daily life, be in cooperation with teachers and school, take more responsibility to teach national values and should see social studies as an important lesson. Receiving and analyzing the opinions of teachers with different experiences about the realizability of social studies program goals have a positive impact on the process of developing curriculums.

Besides, according to the results of the study, as social studies class is a kind of process that enables learners to connect with real life, the program should include current matters more and present topics by relating them with real life. These improvements will make a positive contribution to student success and ease reaching the goals in the program.

Pedagogical Implications: Program development process is a process with different dimensions. The opinions of teachers and other stakeholders should be taken in program development processes. Thus, the program to be implemented can be more adopted by the practitioners. In addition, the social studies program should be combined with current issues from life. Only in this way can students learn by connecting with real life.